

Hva er god samfunnsvitenskap?

Hvem bryr seg?!

JOHAN CHRISTENSEN CATHRINE HOLST

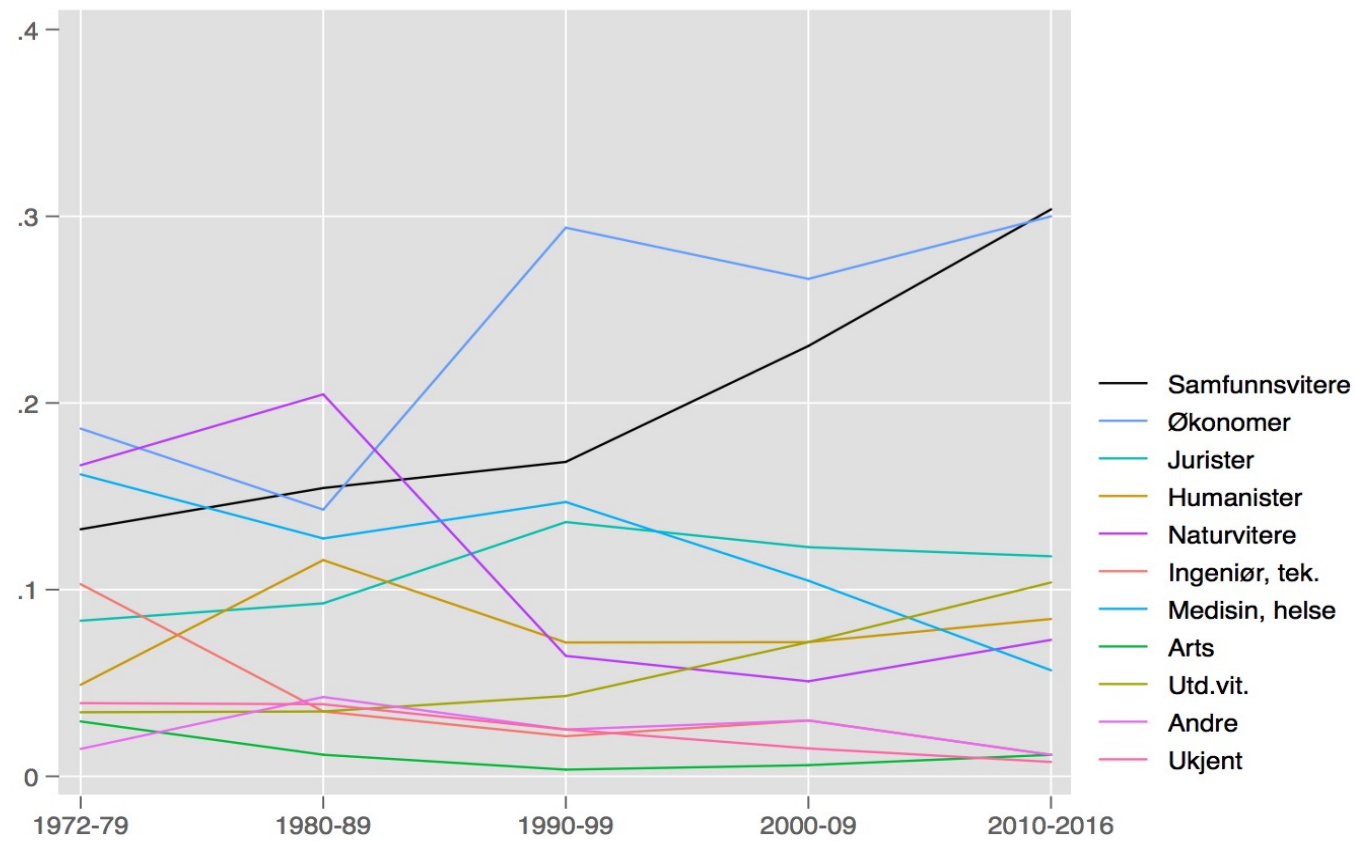
EKSPERTENES INNTOG

UNIVERSITETSFORLAGET

-
- Vi bør bry oss!
 - Samfunnsvitenskapene preger situasjonsforståelser og verdensbilder – og utformingen av politikk
-

Forskere i utvalg: fagfelt

KRONIKK
Det positivistiske vitenskapssynet er mangelfullt

KOMMENTAR
Positivismekritikk som næringsvei

DEBATT
Positivismekritikk med løskrutt

DEBATT

Et utdatert syn på samfunnsforskning

—

Er positivismekritikken «utdatert»?

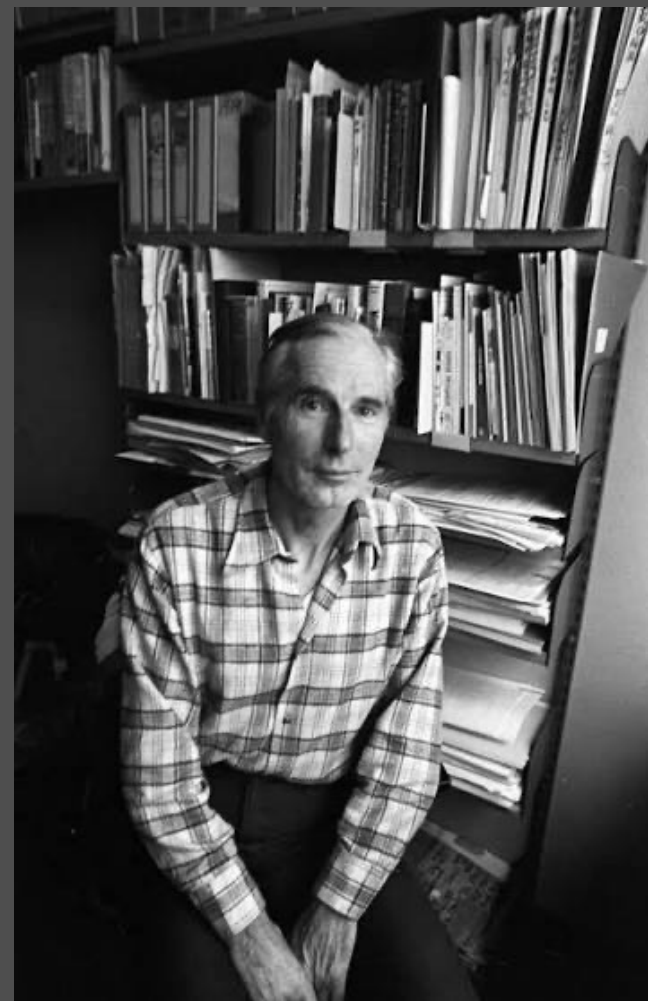
HANS SKJERVHEIM:

Magisteravhandlinga som skapte eit skilje i norsk filosofi
- for første gong på norsk, med nytt etterord

OBJEKTIVISMEN OG STUDIET AV MENNESKET

En Fakkeli-bok

pixers

-
- Ein ung mann, lat oss kalla han Jon, møter ei sympatisk ung kvinne, som vi kallar Eva. Båe vert hugtekne. Ein kunna då gå ut frå at dette er sant:
 - (1) Jon har eit forhold til Eva.
 - Både Jon og Eva er foreldrelause, og i røynda er dei sysken. Difor er også denne utsegna sann:
 - (2) Jon har eit forhold til syster si.
-

pixers

-
- Men to ulike ting kan vera tilfelle avhengig av korvidt det er sant eller usant at
 - (3) Jon veit at Eva er syster hans.
-
- Om nå (3) er sann, har vi eit tilfelle av incest, men er (3) usann har vi eit tragisk mønster som minner om det vi finn i Kong Oidipus
-
- *Objektivismen – og studiet av mennesket* (1959/1974), s. 35-36
-

Implikasjon

- Sosialvitskapsmannen treng **tru-setningar** elles vil åtferdsbeskrivingane hans vere inadequate. (...)
 - Dette er **subjektivitetsprinsippet** i samfunnsvitskapen. Det seier at **åtferd må studerast og beskrivast ved hjelp av termer som høyrer til den handlande sin definisjon av situasjonen**, og ikkje (berre) gjennom termar som tilhøyrer sosialvitskapsmannen sin definisjon av situasjonen (...)
 - Men dette impliserer at «tilskodaren» må vera i **stand til å forstå den handlande sin definisjon av situasjonen**.
 - *Objektivismen – og studiet av mennesket* (1959/1974), s. 36
-

Hva positivismestriden først og fremst dreier seg om – ut fra Skjervheim

- Samfunnsforskeren kan ikke forklare menneskers atferd, uten først å ha tolket og forstått hva menneskene gjør (jf. «Kva er eit menneske?»)
- Samfunnsforskeren kan ikke tolke og forstå hva menneskene gjør, uten å ta veien om hva menneskene selv tror og mener om hva de gjør, og slik referere til «tru-setningar» (Jon tror at..., Eva mener at...)
- Derfor: I all samfunnsvitenskap forutsetter forklaring en forutgående fortolkning og forståelse av aktørenes egne orienteringer og situasjonsdefinisjoner og bruk av «tru-setningar»
- **1) Farvel til ideen om et samfunnsvitenskapelig språk uten henvisning til aktørenes egne oppfatninger og meninger**
- **2) Farvel til ideen om en ikke-fortolkende og rent forklarende samfunnsvitenskap**

Hva som er sagt å følge av dette

-
- 3) Farvel til en samfunnsvitenskap utelukkende basert på **kvantitative metoder** – det trengs også **kvalitative metoder**
 - 4) Farvel til ideen om en **objektiv** samfunnsvitenskap – all samfunnsvitenskap vil også være preget av **subjektivitet**
 - 5) Farvel til ideen om en **verdifri** vitenskap – all samfunnsvitenskap vil også være **verdipreget**

1) Farvel til ideen om et samfunnsvitenskapelig språk uten henvisning til aktørenes egne oppfatninger og meninger

- Programmet om enhetsvitenskap basert på et fysikalistisk tingspråk forsvares ikke av dem som presenterer seg som/beskyldes for å være positivister innenfor samfunnsvitenskap i dag. Disse er opptatt av aktørnes oppfatninger og meninger
- Dagens «positivister» er – slik sett – *ikke* positivister
- Men de kan være for lite opptatt av aktørenes egne oppfatninger og meninger, eller ha forenklede syn på hvordan vi tilegner oss en adekvat forståelse av dette
- På den annen side: Samfunnsvitenskapen greier seg ikke *bare* med aktørkategorier – trenger også analysekategorier

2) Farvel til ideen om en ikke-fortolkende og rent årsaksforklarende samfunnsvitenskap

- Innenfor det enhetsvitenskapelige programmet til de logiske positivistene hadde ikke fortolkning av mening noen plass
- Heller ikke dette vil dagens «positivister» forsvare
- Men de kan være for lite opptatt av betydningen av og kompleksiteten i å fortolke
- På den annen side: Samfunnsvitenskapen bør også ha ambisjoner om å identifisere årsaksmønstre- og mekanismer

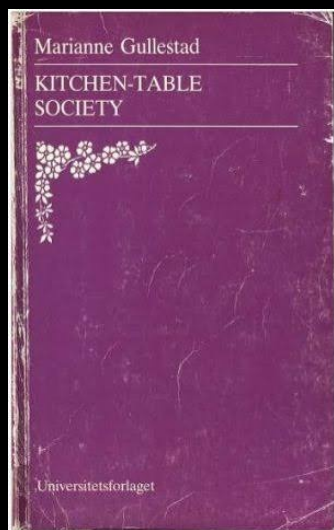
Konklusjoner så langt:

Det er positivismen som er «utdatert»!

Det samme gjelder en positivismekritikk som feker mot en positivisme som ikke lenger er virksom

Samtidig skal vi være på vakt mot rest-positivisme...

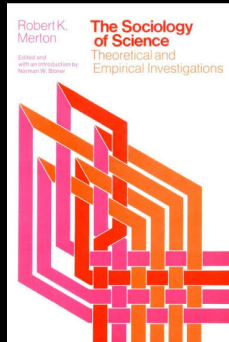
... men også en utartet positivismekritikk

40-gruppe – Datavitenskap for
samfunnsvitere (40-DATAVIT)

3) *Farvel til en samfunnsvitenskap utelukkende basert på **kvantitative metoder** – det trengs også **kvalitative metoder***

- For å få tilgang til aktørenes meninger og oppfatninger og for å fortolke og forstå dem, trengs også studier basert på kvalitative metoder
- Generelt sett, et ukontroversielt synspunkt i dagens samfunnsvitenskap
- Rest-positivister kan imidlertid ha en tendens til å se på kvalitative metoder som simple og annenrangs
- På den annen side: Utvikling og bruk av kvantitative metoder gir vesentlig og pålitelig kunnskap om hva som foregår i samfunnet

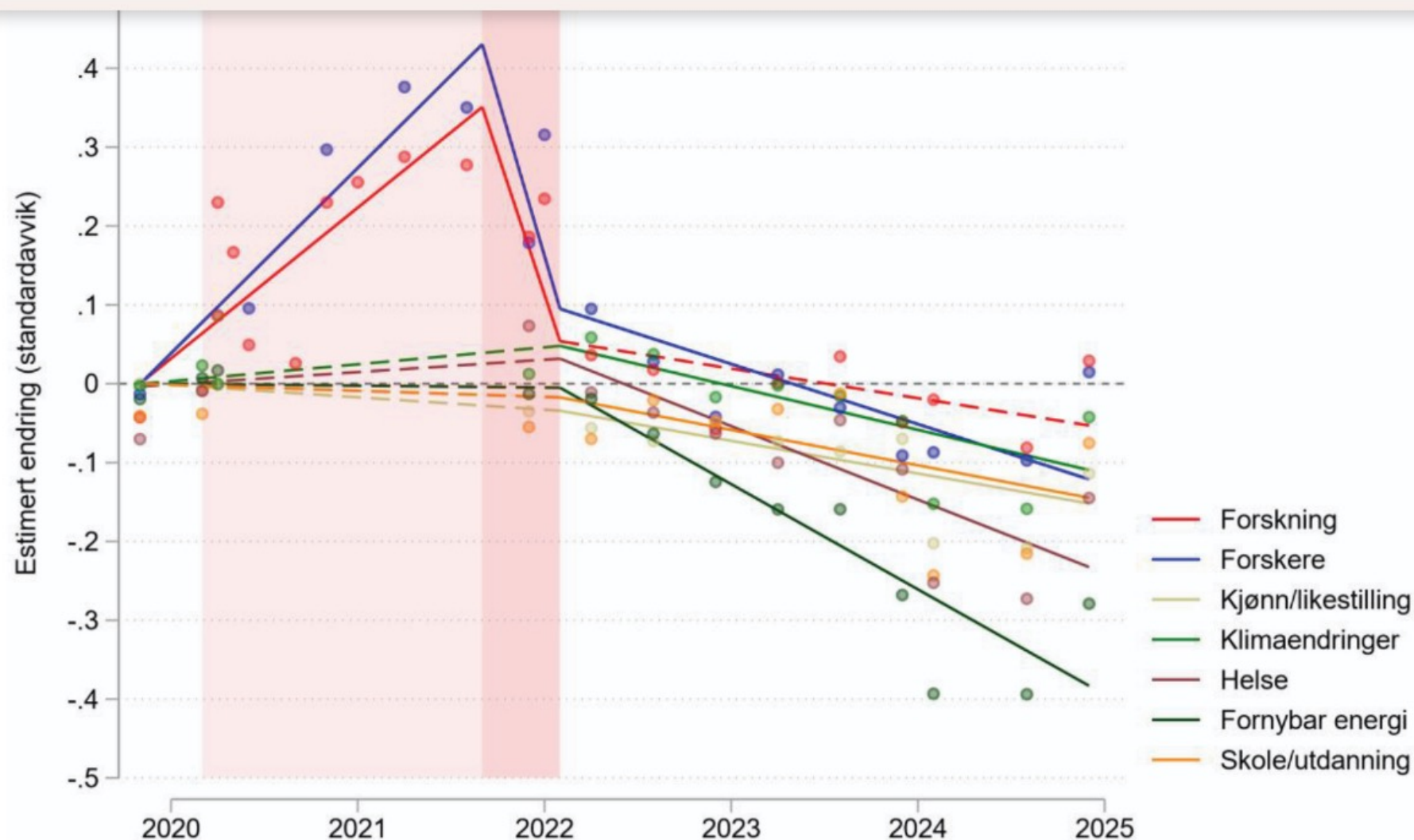
4) Farvel til ideen om en **objektiv** samfunnsvitenskap – all samfunnsvitenskap vil også være preget av **subjektivitet**

- Forskeren går inn som subjekt, med egne meninger og oppfatninger, for å fortolke andre subjekters meninger og oppfatninger: For å forstå, må forskeren – slik sett – være subjektiv «deltakar», og ikke bare objektiv «tilskodar» (jf. Skjervheim)
- Igjen, knapt kontroversielt i utgangspunktet
- Rest-positivister kan ha en tendens til å underkommunisere eller «glemme» dette
- På den annen side: Det finnes objektivitetsbegreper og kriterier for fortolkning som tar høyde for dette og det er ikke *anything goes* i samfunnsvitenskapene

5) Farvel til ideen om
en **verdifri** vitenskap –
all samfunnsvitenskap
vil også være
verdipreget

- En samfunnsforsker som fortolker aktørers oppfatninger og meninger, og handlingene deres ut fra dette, tar også stilling til om disse oppfatningene/meningene/handlingene er rasjonelle, rimelige, riktige osv., om enn bare implisitt. Det vil si: de gjør *vurderinger*, også av etiske og politiske spørsmål
- Det finnes også andre argumenter mot at verdifrihet er mulig i samfunnsvitenskapen (og i vitenskapen generelt)
- Studier viser at samfunnsviterne selv mener at det de gjør er verdipreget...
- ...men rest-positivister snakker ugjerne om det
- På den annen side: Samfunnsvitenskap skal ikke reduseres til politikk med andre midler

Figur 2. Trender i tillit til forskning, forskere og ulike forskningsfelt. Estimerte endringer sammenlignet med første målepunkt, fra piecewise-regresjonsanalyser, kontrollert for kjønn, alder, utdanning og oppdrags giver for undersøkelse (NFR/ISF). Standardavvik.

Oppsummering

Rest-positivisme:

for lite opptatt av aktørenes egne oppfatninger og meninger, og betydningen av og kompleksiteten i å fortolke

en tendens til å se på kvalitative metoder som simple og annenrangs

underkommuniserer eller “glemmer” hvordan samfunnsvitenskapene involverer subjektive fortolkninger og er verdipreget

Kritikk av rest-positivisme trengs – og er ikke «utdatert»!

Men unngå:

Ilegge rest-postivistene synspunkter de tross alt ikke har

Være ukvalifisert «mot» utvikling av samfunnsvitenskapelige kategorier og typologier, samfunnsvitenskapelig statistikk, teknologi og kvantitative metoder

Insinuere at samfunnsvitenskap er subjektiv synsing og lite annet enn politikk i vitenskapens språk...

...noe som i neste omgang er med og legitimerer at samfunnsforskere kan designe og rigge forskningen sin så den fremmer deres foretrukne politiske mål

Hva er «verst» –

rest-positivisme
eller utartet
positivismekritikk?

Hinsides positivismestrid – for en bedre samfunnsvitenskap

- Todelingenes tyranni – behov for kultivering av flere kunnskapskulturer i samfunnsvitenskapene
- Samfunnsforskere må samarbeide med andre forskere på tvers av fakulteter
- Fra «verdier preger» til diskusjoner om *hvilke* verdier og *hvordan*: eksplisering, begrunnelse og kollektive prosesser for kritikk og granskning i forskersamfunnet
- Fra data- og teknologigenerert samfunnsforskning ut fra smale, bestiller-styrte forskningsspørsmål til forskning ut fra faglig interessante, teoriforankrede og kulturelt betydningsfulle forskningsspørsmål
- God samfunnsforskning drives frem av spesialisering og spissing – men det trengs også dialog og kritikk på tvers, og arenaer og prosesser for dette, for å unngå monokultur, gruppetenkning og enklavedannelser
- Rekruttering til forskning, forskningsfinansiering og prosesser for dialog med – og korreksjon fra – samfunnet som har alle disse tingene for øye